

SOCIAL AND LEGAL PSYCHOLOGY

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-041-4-31>

СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНА РОБОТА З НЕПОВНОЛІТНИМИ ЗАСУДЖЕНИМИ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Гусак А. П.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права і процесу
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Гусак О. П.

*магістр права
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Кримінально-виконавчим кодексом України визначено соціально-виховну роботу однією із основних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених [5, с. 4]. Важливим завданням для практичної реалізації нормативно-визначеної мети соціально-виховними засобами є дефініція природи та розкриття змісту соціально-виховної роботи із засудженими.

Відповідно до статті 123 КВК України «соціально-виховна робота – цілеспрямована діяльність персоналу органів і установ виконання покарань та інших соціальних інституцій для досягнення мети виправлення і ресоціалізації засуджених» [5].

Структурний аналіз соціально-виховної роботи (як професійної діяльності) дає підстави розглядати її як складну систему взаємопов'язаних компонентів. Їх змістовний аналіз дозволяє уточнити й розширити надане законодавцем визначення стосовно такої категорії засуджених, як неповнолітні правопорушники.

Практично всі нинішні дослідники соціально-педагогічної діяльності (наприклад, О. Безпалько, І. Зверева, А. Капська), компонентом якої є й соціально-виховна робота із засудженими, до її структури вводять наступні компоненти: *суб'єкт, об'єкт, мета, напрями, зміст, технологія (форми, методи, етапи), результат* [1, с. 38-43; 4, с. 39-45; 9, с. 39-45]. Ці компоненти функціонують

нерозривно, тому можна говорити про соціально-педагогічну діяльність як про систему. Для розкриття природи та змісту соціально-виховної роботи з неповнолітніми необхідно охарактеризувати кожний її компонент з огляду на діяльність спеціальних виховних установ для неповнолітніх – виховних колоній.

Згідно з Кримінально-виконавчим кодексом України *суб'єктами соціально-виховної роботи із засудженими є «персонал органів та установ виконання покарань та інших соціальних інституцій»*. До *соціальних інституцій*, які беруть участь у побудові соціально-виховної роботи з неповнолітніми засудженими, належать *органи місцевої законодавчої та виконавчої влади, районні та міські центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, служба у справах дітей, територіальні органи внутрішніх справ, суд, прокуратура, органи праці та соціального захисту населення, центри зайнятості; освітньо-виховні, психологічні, медичні, спортивні, мистецькі, промислові, соціально-захисні, релігійні, громадські установи та організації; окремі особи, волонтери, соціальні працівники та ін.* Керуючи виховним та іншим потенціалом, ці соціальні інституції утворюють ресоціалізуєче оточення навколо виховної колонії. Воно може бути використане для реалізації головної мети соціально-виховної роботи з неповнолітніми засудженими, а саме їх ресоціалізації та інтеграції в суспільство після звільнення.

Виходячи з дефініції соціально-виховної роботи, метою соціально-виховної роботи із засудженими, як зазначено в *Кримінально-виконавчому кодексі України*, є створення умов для успішної ресоціалізації.

Ресоціалізація засуджених досягається й іншими засобами, а саме *режимом, суспільно-корисною працею, загальноосвітнім і професійно-технічним навчанням, громадським впливом*. Аналізуючи усі ці засоби у єдності, *метою соціально-виховної роботи з неповнолітніми є створення виховними засобами сприятливих умов для ресоціалізації та подальшої інтеграції, соціалізації, всебічного розвитку й саморозвитку особистості засудженого на основі інтеграції ресурсів особистості, колонії, громади і регіону.*

У *психологічній енциклопедії ресоціалізація* визначається як один з аспектів реабілітації, що характеризується поверненням або закріпленням соціальних зв'язків, усуненням проявів суспільної дезадаптації [2; 8]. У психологічній науковій літературі поняття ресоціалізації розуміють як відновлення соціально-психологічного статусу, утрачених або несформованих

унаслідок деривації індивідуальних і групових якостей і навичок дезадаптованих осіб, переорієнтація їх атитюдів і референтних очікувань завдяки включенню в якісно нові просоціальні взаємні й види діяльності (Я. Гошовський [3, с. 221]); складний суперечливий

процес, який включає взаємодію двох структурно-складних систем: особистості й середовища (В. Наливайко [6, с. 28]) та двох напрямів: перебудову свідомості (позитивної системи цінностей, знань, переконань, установок тощо) та діяльності (позитивних навичок, умінь, стилю спілкування тощо) (І. Парфанович [7, с. 13]).

Наведемо основні форми і методи виховної роботи, через які планується реалізація змісту.

Форми виховної роботи залежно від напрямку:

– *правове виховання*: лекції, бесіди, диспути, конференції, тренінги; організація роботи юридичних консультацій; наочна інформація на правову тематику; оформлення куточків правових знань; розгляд заяв, пропозицій та скарг засуджених; прийом засуджених з особистих питань тощо;

– *трудове виховання*: трудове змагання; гуртки технічної творчості; навчально-продуктивна праця, суспільно-корисна праця, праця з господарського обслуговування та самообслуговування;

– *морально-етичне виховання*: лекції, бесіди, диспути, конференції, тренінги, рольові ігри;

– *художньо-естетичне виховання*: лекції, бесіди, диспути, конференції, концерти, виставки; підтримка традицій щодо благоустрою за естетичними нормами; гуртки за інтересами; художня самодіяльність; культурно-масові заходи; наочна агітація; прослуховування (перегляд) радіо, музики, телебачення, документального та художнього кіно; зустрічі з відомими людьми тощо.

– *фізичне виховання*: фізична зарядка, змагання, турніри; спортивні секції та оздоровчі гуртки тощо;

– *санітарно-гігієнічне виховання*: бесіди, дотримання *санітарно-гігієнічних норм та правил*;

– *релігійне виховання*: лекції, бесіди, зустрічі з представниками релігійних конфесій, богослужіння, проповіді, обряди, користування релігійною літературою, іншими предметами і матеріалами релігійного призначення тощо.

Соціально-виховна робота з неповнолітніми засудженими у спеціальних виховних установах – це планомірна діяльність персоналу виховної колонії та суб'єктів соціального середовища, яка полягає у створенні виховними засобами сприятливих умов для ресоціалізації та подальшої інтеграції, соціалізації, всебічного розвитку, саморозвитку та самореалізації особистості неповнолітнього.

Література:

1. Безпалько О. В. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з дітьми та учнівською молоддю в територіальній громаді : дис. ...

доктора пед. наук : 13.00.05 / Ольга Володимирівна Безпалько. – Луганськ, 2006. – 537 с.

2. Блейхер В. М. Толковый словарь психиатрических терминов [Електронний ресурс] / В. М. Белейхер, И. В. Крук. – Режим доступу: http://fictionbook.ru_

3. Гошовський Я. О. Ресоціалізація депривованої особистості : монографія / Я. О. Гошовський. – Дрогобич : Коло, 2008. – 480 с.

4. Зверева І. Д. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю в Україні: теорія і практика монографія / І. Д. Зверева. – К. : Правда Ярославичів. – 1998. – 333 с.

5. Кримінально-виконавчий кодекс України. – Х. : ПП «ІГВІН», 2007. – 96 с.

6. Наливайко В. С. Ресоціалізація осіб, звільнених з місць позбавлення волі: теорія і практика : навч. посіб. / В. С. Наливайко. – Луцьк Місійна книжкова фабрика «Християнське життя», 2001. – 120 с.

7. Парфанович І. І. Система виховної роботи з умовно засудженими неповнолітніми : навч. посіб. / І. І. Парфанович. – Тернопіль : ТИПУ, 2005. – 175 с.

8. Психологическая энциклопедия [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mirslovari.com>.

9. Соціальна педагогіка : підр. / [ред. А. І. Капська]. – К. : Центр навч. л-ри, 2003. – 256 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-041-4-32>

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ПСИХОЛОГА

Михайлишин У. Б.

*доктор психологічних наук,
професор кафедри психології*

*ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Однією з актуальних проблем сучасної психологічної науки є проблема професійної діяльності людини. Адже завдяки професійній діяльності відбувається становлення особистості, як спеціаліста.

Як і всякий інший процес, трудова діяльність поряд із позитивним ефектом (входження в суспільство, освоєння та відтворення його